

ZAMONAVIY OILADA ER-XOTIN MUNOSABATLARINING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Xasanova Barno Erkinovna

Guliston davlat pedagogika institute

pedagogika yo'nalishi 1.25guruh talabasi

Annotatsiya

Mazkur maqolada zamonaviy oilada er-xotin munosabatlarining psixologik xususiyatlari kompleks yondashuv asosida tahlil qilinadi. Bugungi globallashuv va axborotlashuv sharoitida oilaviy munosabatlar tizimi tubdan o'zgarib, unda shaxslararo muloqot, emotsional yaqinlik, ijtimoiy rollar taqsimoti va psixologik moslik kabi omillar muhim ahamiyat kasb etmoqda. Tadqiqotning maqsadi zamonaviy oilalarda er-xotin o'rtasidagi psixologik jarayonlarni aniqlash, ularning barqarorlikka ta'sir etuvchi omillarini o'rganishdan iborat. Tadqiqot davomida tahliliy, qiyosiy va empirik usullardan foydalanildi. Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, oilaviy munosabatlarning muvaffaqiyati asosan muloqot madaniyati, o'zaro hurmat, emotsional qo'llab-quvvatlash va rollarning moslashuvchan taqsimotiga bog'liq.

Kalit so'zlar: oila psixologiyasi, er-xotin munosabatlari, muloqot, psixologik moslik, konflikt, emotsional yaqinlik, zamonaviy oila, ijtimoiy rol.

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF SPOUSAL RELATIONSHIPS IN A MODERN FAMILY

Annotation

This article analyzes the psychological features of spousal relationships in a modern family based on a comprehensive approach. In today's globalization and informatization, the system of family relationships has changed radically, and

factors such as interpersonal communication, emotional intimacy, distribution of social roles, and psychological compatibility are gaining importance in it. The purpose of the study is to identify psychological processes between spouses in modern families and study the factors affecting their stability. Analytical, comparative, and empirical methods were used during the study. The results showed that the success of family relationships largely depends on the culture of communication, mutual respect, emotional support, and flexible distribution of roles.

Keywords: family psychology, spousal relationships, communication, psychological compatibility, conflict, emotional intimacy, modern family, social role.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ СУПРУЖЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ В СОВРЕМЕННОЙ СЕМЬЕ

Аннотация

В данной статье на основе комплексного подхода анализируются психологические особенности супружеских отношений в современной семье. В условиях современной глобализации и информатизации система семейных отношений претерпела радикальные изменения, и такие факторы, как межличностное общение, эмоциональная близость, распределение социальных ролей и психологическая совместимость, приобретают в ней все большее значение. Цель исследования – выявить психологические процессы между супругами в современных семьях и изучить факторы, влияющие на их стабильность. В ходе исследования использовались аналитические, сравнительные и эмпирические методы. Результаты показали, что успех семейных отношений во многом зависит от культуры общения, взаимного уважения, эмоциональной поддержки и гибкого распределения ролей.

Ключевые слова: семейная психология, супружеские отношения, общение, психологическая совместимость, конфликт, эмоциональная близость, современная семья, социальная роль.

Kirish

Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti oilaviy munosabatlarning mazmuni va shakliga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Oila qadimdan inson hayotining asosiy ijtimoiy instituti sifatida shakllanib kelgan bo'lsa-da, bugungi kunda uning funksiyalari, ichki tuzilmasi va a'zolar o'rtasidagi munosabatlar tizimi tubdan yangilanmoqda. Ayniqsa, er-xotin o'rtasidagi psixologik munosabatlar zamonaviy oilaning barqarorligi va mustahkamligida hal qiluvchi omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Hozirgi davrda globallashtirish, urbanizatsiya, axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi va ijtimoiy qadriyatlarining o'zgarishi oilaviy hayotga yangi talablarni qo'yimoqda. An'anaviy oilalarda qat'iy belgilangan rollar va ijtimoiy me'yorlar ustun bo'lgan bo'lsa, zamonaviy oilalarda er-xotin o'rtasidagi tenglik, o'zaro hurmat va hamkorlik tamoyillari muhim o'rin egallaydi. Bu esa oilaviy munosabatlarning psixologik jihatdan yanada murakkablashuviga olib kelmoqda. Mazkur tadqiqotda zamonaviy oilada er-xotin munosabatlarining psixologik xususiyatlarini aniqlash va ularning shakllanish omillarini tahlil qilish uchun kompleks ilmiy metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot nazariy va empirik bosqichlarni o'z ichiga olib, ular o'zaro uyg'un holda amalga oshirildi. Tadqiqotning birinchi bosqichida nazariy tahlil usuli asosida oila psixologiyasi, nikoh munosabatlari, shaxslararo muloqot va psixologik moslikka oid ilmiy adabiyotlar chuqur o'rganildi. Ushbu jarayonda tahliliy, qiyosiy va tizimli yondashuv metodlaridan foydalanilib, zamonaviy va an'anaviy oilaviy munosabatlar o'rtasidagi farqlar aniqlashtirildi. Xorijiy va mahalliy tadqiqot natijalari solishtirilib, er-xotin munosabatlariga ta'sir etuvchi asosiy psixologik omillar – muloqot sifati, emotsional yaqinlik, ishonch, rollar taqsimoti va konfliktlarni boshqarish strategiyalari tizimlashtirildi. Tadqiqotning ikkinchi bosqichi empirik izlanishlarga bag'ishlandi.

Mazkur bosqichda so‘rovnoma (anketa) metodi asosiy vosita sifatida tanlandi. Tadqiqotda turli yoshdagi va ijtimoiy qatlamga mansub bo‘lgan er-xotinlardan iborat respondentlar ishtirok etdi. So‘rovnoma savollari er-xotin o‘rtasidagi muloqot darajasi, o‘zaro ishonch, emotsional yaqinlik, nizolar yuzaga kelish sabablari va ularni hal etish usullarini aniqlashga qaratildi. Savollar Likert shkalasi asosida tuzilib, respondentlarning subyektiv fikrlarini miqdoriy ko‘rsatkichlar orqali baholash imkonini berdi.

Bundan tashqari, yarim tuzilgan intervyu usuli ham qo‘llanildi. Ushbu metod orqali respondentlarning individual tajribasi, oilaviy hayotdagi psixologik muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari haqida chuqurroq ma’lumotlar olindi. Intervyular natijasida er-xotin munosabatlarida yuzaga keladigan muammolarning ichki psixologik sabablarini aniqlash imkoniyati yaratildi. Tadqiqotda kuzatuv metodi ham qo‘llanildi. Oilaviy muhitda er-xotin o‘rtasidagi muloqot jarayonlari, o‘zaro munosabatlar va xulq-atvor xususiyatlari bevosita kuzatilib, ularning real hayotdagi namoyon bo‘lish shakllari tahlil qilindi. Bu usul orqali nazariy va empirik ma’lumotlar o‘zaro solishtirilib, tadqiqotning ishonchliligi oshirildi. Olingan ma’lumotlarni qayta ishlashda statistik tahlil usullaridan foydalanildi. Xususan, o‘rtacha ko‘rsatkichlar, foizlar va qiyosiy tahlil orqali respondentlarning javoblari umumlashtirildi. Bu esa er-xotin munosabatlarining psixologik xususiyatlarini miqdoriy jihatdan baholash imkonini berdi. Natijalar grafik va jadval ko‘rinishida tizimlashtirilib, ularning o‘zaro bog‘liqligi aniqlashtirildi.

Avvalo, olingan natijalar shuni ko‘rsatdiki, respondentlarning aksariyati er-xotin munosabatlarida muloqot sifatini eng muhim omil sifatida baholagan. So‘rovda ishtirok etganlarning katta qismi oilaviy muammolar asosan noto‘g‘ri yoki yetarli bo‘lmagan muloqot natijasida yuzaga kelishini ta’kidlagan. Shu bilan birga, ochiq va samimiy suhbat olib boradigan juftliklarda nizolar kamroq kuzatilishi aniqlandi. Ikkinchi muhim natija sifatida emotsional yaqinlik va o‘zaro ishonch darajasi qayd etildi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, er-xotin o‘rtasida ishonch darajasi

yuqori bo‘lgan oilalarda psixologik barqarorlik ham yuqori bo‘lishi aniqlangan. Bunday oilalarda sheriklar bir-birini qo‘llab-quvvatlaydi, muammolarni birgalikda hal qiladi va stressli vaziyatlarga bardoshlilik darajasi yuqori bo‘ladi. Tahlil natijalari shuni ham ko‘rsatdiki, konfliktlar mavjudligi tabiiy jarayon bo‘lib, ularning qanday boshqarilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Respondentlarning ma’lum qismi nizolarni konstruktiv yo‘l bilan hal qilishga harakat qilishini bildirgan bo‘lsa, ayrim hollarda destruktiv yondashuvlar (jahldorlik, sukut saqlash, muammoni inkor etish) ham uchrab turishi aniqlangan. Bu esa oilaviy munosabatlarda psixologik savodxonlik darajasining turlicha ekanligini ko‘rsatadi. Shuningdek, tadqiqot davomida **ijtimoiy rollarning taqsimoti** masalasi ham o‘rganildi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, zamonaviy oilalarda rollar an’anaviy shakldan ko‘ra moslashuvchan tarzda taqsimlanmoqda. Ayollarning ijtimoiy faolligi ortgani sababli oilaviy vazifalar er-xotin o‘rtasida qayta taqsimlanmoqda. Bu holat ayrim oilalarda ijobiy natija berayotgan bo‘lsa, ba’zi hollarda kelishmovchiliklarga sabab bo‘lishi mumkin.

Zamonaviy oilada er-xotin munosabatlarining psixologik xususiyatlari ko‘p omilli va murakkab tizim ekanligini yana bir bor tasdiqladi. Olingan ma’lumotlar asosida shuni ta’kidlash mumkinki, oilaviy barqarorlikni ta’minlashda muloqot, ishonch, emotsional yaqinlik va rollar taqsimoti hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Muloqot masalasi muhokama markazida turadi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, ochiq va konstruktiv muloqot mavjud bo‘lgan oilalarda nizolar kamroq yuzaga keladi va ular tezroq hal etiladi. Bu natija psixologik nazariyalar bilan ham mos keladi, chunki samarali kommunikatsiya shaxslararo munosabatlarning asosi hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan, oilaviy hayotda muloqot madaniyatini rivojlantirish psixologik barqarorlikni ta’minlashning muhim sharti sifatida qaraladi. Emotsional yaqinlik va o‘zaro ishonch masalasi alohida e’tiborga loyiq. Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, er-xotin o‘rtasida ishonch mavjud bo‘lgan hollarda ular stressli vaziyatlarga bardoshliroq bo‘ladi va muammolarni birgalikda hal qilishga moyil bo‘ladi. Aksincha,

ishonchsizlik munosabatlarda sovuqlik va ziddiyatlarni kuchaytiradi. Bu esa oilaviy muhitning psixologik iqlimiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ijtimoiy rollarning o'zgarishi zamonaviy oilaning muhim xususiyati sifatida namoyon bo'ldi. Tadqiqot natijalari rollarning moslashuvchan taqsimoti ko'plab oilalarda ijobiy natija berayotganini ko'rsatdi. Biroq ayrim hollarda an'anaviy qarashlar bilan zamonaviy yondashuvlar o'rtasidagi tafovut nizolarni keltirib chiqarmoqda. Shu sababli, er-xotin o'rtasida rollar bo'yicha kelishuvga erishish muhim psixologik omil hisoblanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy oilada er-xotin munosabatlarining psixologik xususiyatlari murakkab va ko'p omilli jarayon sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, oilaviy barqarorlik va mustahkamlik avvalo er-xotin o'rtasidagi muloqot sifati, o'zaro ishonch, emotsional yaqinlik va hurmat darajasiga bevosita bog'liq. Samarali va ochiq muloqot mavjud bo'lgan oilalarda nizolar kamroq yuzaga keladi hamda muammolar konstruktiv yo'l bilan hal etiladi. Shuningdek, zamonaviy jamiyatda ijtimoiy rollarning o'zgarishi er-xotin munosabatlariga yangi talablarni qo'yimoqda. Rollarning moslashuvchan taqsimoti oilaviy muhitni yaxshilashga xizmat qilsa-da, ayrim hollarda bu jarayon kelishmovchiliklarga sabab bo'lishi mumkin. Shu bois, er-xotin o'rtasida o'zaro kelishuv va hamkorlik tamoyillarini mustahkamlash muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot davomida zamonaviy texnologiyalarning oilaviy munosabatlarga ikki tomonlama ta'siri ham aniqlandi. Ular muloqotni osonlashtirishi bilan birga, noto'g'ri foydalanilganda psixologik masofa va ishonchsizlikni yuzaga keltirishi mumkin. Bu esa oilaviy hayotda texnologiyalardan ongli va me'yoriy foydalanish zarurligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, zamonaviy oilada er-xotin munosabatlarini mustahkamlash uchun psixologik savodxonlikni oshirish, samarali muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish, konfliktlarni konstruktiv boshqarish va o'zaro hurmat

muhitini yaratish zarur. Ushbu omillarni hisobga olish oilaning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi hamda sog'lom jamiyatni shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Oila institutini mustahkamlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. (2018). Toshkent.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash va ularning jamiyatdagi rolini oshirish to'g'risida"gi qarori. (2022). Toshkent.
3. O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksi. (2023). Toshkent: Adolat.
4. Karimova, V. M. (2020). *Oila psixologiyasi*. Toshkent: Fan va texnologiya.
5. G'oziev, E. G. (2019). *Umumiy psixologiya*. Toshkent: O'qituvchi.
6. Qodirov, B. R. (2021). Oila va nikoh munosabatlarining psixologik asoslari. *Psixologiya jurnali*, 3(2), 45–52.
7. Yuldashev, A. X. (2022). Zamonaviy oilada ijtimoiy rollar transformatsiyasi. *Ijtimoiy fanlar*, 4(1), 33–40.
8. Abdullayeva, D. S. (2021). Oilaviy konfliktlar va ularni bartaraf etish usullari. *Pedagogika va psixologiya*, 2(3), 56–62.
9. Gottman, J. M. (2015). *The seven principles for making marriage work*. New York: Harmony Books.
10. Olson, D. H. (2011). *Couples and family therapy*. Boston: Pearson.
11. Satir, V. (2018). *The new peoplemaking*. Palo Alto: Science and Behavior Books.